SZCZEGÓŁOWE WYMAGANIA PROGRAMOWE „PRZESZŁOŚĆ I DZIŚ”

.

Tematyka i problematyka lekcji	Wymagania z zakresu kształcenia literacko-kulturowego i kształcenia językowego	
	Wymagania na poziom podstawowy Uczeń:	**Wymagania dodatkowe na poziom ponadpodstawowy Uczeń:**

DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE, WOJNA, OKUPACJA I STALINIZM

Ważne kierunki w sztuce początków XX w.	– wskazuje główne źródła zmian świadomości społecznej i artystycznej po I wojnie światowej (np. zmiany polityczne, rozwój techniki, nowe idee społeczne, globalizacja, społeczeństwo masowe) – wymienia główne tendencje i hasła związane z nowymi kierunkami w sztuce (np. aktywizm, zmiana, bunt, szybkość, rozwój cywilizacyjny, masowość, zwrot ku przyszłości, odejście od naśladowczego opisu rzeczywistości – antymimetyzm, deformacja, karykatura i groteska), krótko je komentuje, odnosi do przykładów dzieł sztuki – wymienia i krótko charakteryzuje kierunki artystyczne początków XX w.: futuryzm, dadaizm, kubizm, ekspresjonizm, surrealizm; wskazuje najważniejszych przedstawicieli i wybrane dzieła – podaje informacje o początkach jazzu jako jednym z najważniejszych nurtów muzyki XX w. – wyjaśnia terminy: kultura masowa, kultura popularna, społeczeństwo masowe, środki masowego przekazu – analizuje wybrane dzieła sztuki awangardowej, wskazując ich charakterystyczne cechy – ogólnie wyjaśnia terminy: awangarda, modernizm – czyta ze zrozumieniem literaturę naukową i eseistyczną na temat sztuki, znajduje informacje związane z tematem – buduje wypowiedzi na temat dzieł sztuki, formułuje pytania, odpowiedzi, oceny,	– prezentuje znalezione informacje i dzieła w samodzielnie przygotowanych dłuższych wypowiedziach (prezentacje z wykorzystaniem środków multimedialnych) – wskazuje filozoficzne podstawy nowej sztuki (Nietzsche, Bergson, psychoanaliza Freuda) – szerzej wyjaśnia, czym jest kultura masowa i wskazuje jej podstawowe obszary (np. tania książka, prasa, komedie slapstickowe) – dostrzega związki między kierunkami awangardowymi w poezji i w innych dziedzinach sztuki (np. interpretuje technikę kolażu, fotomontaż, – przedstawia wpływ wynalazków techniki na rozwój sztuki i przemiany jej charakteru (radio, gramofon, kino) – krótko przedstawia początki filmu jako nowej dziedziny sztuki, wskazuje najważniejszych twórców, wymienia niektóre tytuły, główne terminy itp. – porządkuje informacje w problemowe całości, buduje bazę danych

	uzasadnienia i komentarze – gromadzi i przetwarza informacje – wykorzystuje multimedialne źródła informacji	
Uchwycić ruch i energię miasta. **Poeta wyzwolony z tradycji roman-tycznej.**	– wyjaśnia termin: dwudziestolecie międzywojenne – interpretuje czytane wiersze, wnioskując na podstawie analizy ▪ określa sytuację liryczną, ja liryczne, ty (odbiorcę), bohatera ▪ rozpoznaje środki stylistyczne i kompozycyjne, określa ich funkcje ▪ wskazuje motywy kulturowe (biblijne, romantyczne) i określa ich funkcje ▪ odczytuje treści symboliczne – w wierszach Tuwima określa funkcje scenerii miasta – określa stosunek podmiotu lirycznego do tradycji poetyckiej (np. do zadań podejmowanych przez romantycznego poetę) – wskazuje w wierszach językowe formy deprecjatywne oraz potocyzmy i określa ich funkcję – opisuje wyłaniający się z wierszy obraz Polski; dostrzega i interpretuje aluzje do polskiej historii w wierszu Lechonia – wskazuje i odczytuje obecne w wierszu Lechonia symbole romantyczne – czyta ze zrozumieniem fragment eseju ✓ syntetyzuje wiadomości na temat motywu miasta w literaturze (przypomina sobie utwory, określa sposób przedstawienia i funkcje motywu miasta itp.) – redaguje notatki; wykorzystuje alternatywne sposoby notowania, np. mapę skojarzeń – poszukuje dodatkowych informacji, wskazuje źródła bibliograficzne, dokonuje selekcji i hierarchizacji wiadomości i skojarzeń – sporządza plan prezentacji	– samodzielnie analizuje i interpretuje wiersze – określa funkcje nawiązania ewangelicznego w wierszu Tuwima – określa, jaka koncepcja poety i poezji zawarta jest w wierszach (unieważnienie modelu romantycznego) – w wierszu Tuwima rozpoznaje i interpretuje motyw tańca ✓ samodzielnie przygotowuje i przedstawia w klasie przykładową prezentację na temat związany z motywem miasta w poznanych utworach literackich – funkcjonalnie wykorzystuje materiały ilustracyjne
Grupy poetyckie w dwudziestoleciu międzywojennym.	– przedstawia grupy poetyckie istniejące w dwudziestoleciu międzywojennym (polskich futurystów, Skamandra, Awangardę Krakowską,	– prezentuje futurystów, Skamandra i Awangardę Krakowską jako grupy poetyckie; przygotowuje i wygłasza prezentację (referat); wykorzystuje

Nowe tematy – nowa estetyka – nowy język poetycki. Mit nowoczesności. Futuryzowanie poezji. Językowe wynalazki.	drugą awangardę); krótko je charakteryzuje, wymienia przedstawicieli – interpretuje czytane utwory: wskazuje ▪ codzienność i sprawy „zwyczajne” jako tematy poetyckie, ▪ nowego bohatera (szary człowiek i tłum), ▪ fascynację techniką i przestrzenią wielkomiejską, ▪ witalność, dynamizm, ▪ odrzucenie tradycji i pochwałę cywilizacji, ▪ zachwyt nad nowymi dziedzinami sztuki i nowymi mediami (np. kino, gramofon) itp. – opisuje postawy podmiotów lirycznych czytanych utworów – opisuje poetykę czytanych utworów, m.in. wskazuje nowatorstwo formalne, np. ▪ język potoczny w wierszach skamandrytów, ▪ „spiętrzoną” metaforę i elipsę w wierszach Przybosia, ▪ odejście od rygorów wersyfikacyjno-składniowych itp.); – charakteryzuje warstwę brzmieniową wierszy: rytm i rymy; określa ich funkcje – w czytanych utworach wskazuje cechy i tematy ▪ charakterystyczne dla grup i nurtów poetyckich ▪ indywidualne, specyficzne dla poszczególnych twórców dwudziestolecia (np. fascynację słowem i jego brzmieniem Tuwima, motyw miłości i śmierci oraz kobiecości w poezji Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, nowe wymiary przestrzeni miejskiej w wierszach Peipera i Przybosia) – wyjaśnia krótko, jaką rolę w życiu literackim dwudziestolecia odgrywała kawiarnia literacka – omawia wybrane dzieła sztuki polskiej (malarstwo, rzeźbę) powstałe w dwudziestoleciu międzywojennym – redaguje notatkę, definicje, hasło encyklopedyczne – gromadzi informacje wokół tematu (np. grupy	środki multimedialne – w czytanych wierszach wskazuje różnorodne środki stylistyczne i określa ich funkcje – przedstawia różne koncepcje poety (artysty) i poezji obecne w programach i utworach dwudziestolecia (np. „barbarzyńca”, „kabaretowy prześmiewca”, „poszukiwacz słowa”, „eksperymentator w laboratorium sztuki”) – wyjaśnia termin antytradycjonalizm; wykorzystuje go, interpretując wiersze – wymienia i krótko opisuje postacie poetów z kręgu Skamandra, wymienia ich utwory, podaje najważniejsze wiadomości biograficzne, charakterystyczne cechy twórczości – w czytanych wierszach odnajduje założenia programowe grup i nurtów poetyckich – porównuje utwory poetyckie i dzieła innych sztuk reprezentujących te same (lub pokrewne) nurty artystyczne; określa, jak te same idee wyrażane są językami różnych sztuk – redaguje wypowiedź argumentacyjną na temat przemian w sztuce dwudziestolecia międzywojennego

	poetyckie w dwudziestoleciu międzywojennym), tworzy bazę danych – redaguje wypowiedź argumentacyjną na temat nowych założeń i przemian formalnych w poezji dwudziestolecia międzywojennego	
Kto mówi, do kogo, o czym i w jaki sposób… Elementy sytuacji komunikacyjnej i funkcje tekstu.	– określa pojęcie aktu komunikacji językowej – wyjaśnia, czym jest sytuacja komunikacyjna, podaje przykłady – wymienia elementy sytuacji komunikacyjnej (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst) i objaśnia je na przykładach – rozpoznaje i określa funkcje tekstu (ilustruje je przykładami) ▪ informatywną ▪ ekspresywną ▪ impresywną ▪ poetycką (estetyczną) – wie, że funkcja perswazyjna jest odmianą funkcji impresywnej rozpoznaje funkcję perswazyjną w tekstach – wskazuje rodzaje tekstów o przewadze określonych funkcji – rozpoznaje i określa funkcje języka (ilustruje je przykładami) ▪ poznawczą ▪ komunikacyjną ▪ społeczną	– odróżnia odbiorcę (komunikatu) projektowanego od rzeczywistego – przedstawia język jako uporządkowaną strukturę, określając relacje między jego jednostkami – definiuje akt komunikacji językowej, jego składowe, a także funkcje tekstu ▪ informatywną ▪ ekspresywną ▪ impresywną ▪ poetycką – rozpoznaje rodzaje funkcji w konkretnych tekstach – tworzy teksty eksponujące określony rodzaj funkcji – wyjaśnia, czym jest funkcja metajęzykowa
Klasycyzm w dwudziestoleciu międzywojennym. **Harmonia.** **Pejzaż śródziemno-morski – czyli zwrot ku źródłom kultury.**	– analizuje i interpretuje czytane wiersze – określa ich nastrój i wskazuje tworzące go środki poetyckie – analizuje budowę wersyfikacyjno-składniową utworów, słownictwo, środki stylistyczne, wskazuje ich związek z klasycznym wzorcem poezji – wskazuje funkcjonowanie motywu harmonii w wierszach Staffa, Tuwima, Iwaszkiewicza i innych poetów – rozpoznaje w czytanych wierszach motywy antyczne i biblijne; objaśnia je i określa ich funkcje (np. motyw genezyjski, biblijna moc	– przedstawia Staffa jako twórcę nurtu klasycznego i klasyka poezji polskiej (przypomina utwory poznane wcześniej, wskazuje trwałe cechy postawy poetyckiej Staffa) – analizuje warstwę brzmieniową wiersza *Wysokie drzewa* ✓ wskazuje trwałość dziedzictwa poezji Kochanowskiego, przywołuje wiersze Norwida (powtórzenie) i Tuwima („Rzecz czarnoleska”) – tłumaczy termin „topos”, podając przykłady, przedstawia rolę obecności toposów w poezji klasyków

	słowa stwarzajacego) – wskazuje i interpretuje nawiązania kulturowe i erudycyzmy obecne w czytanych utworach (np. lutnia Apollina) – w wierszach Staffa wskazuje elementy stoicyzmu – określa postawę poety i koncepcję poezji wyłaniające się z wierszy – określa dziedzictwo kulturowe obecne w czytanych wierszach (nawiązania „śródziemnomorskie”, przywoływane dzieła sztuki, „rzecz czarnoleska” itp.) – w czytanych wierszach odnajduje antyczny ideał harmonii, piękna i dobra moralnego – analizuje budowę wierszy Iwaszkiewicza – w wierszach Iwaszkiewicza wskazuje przywołane dzieła sztuki (motywy związane ze sztuką), lokalizuje je, określa ich znaczenia metaforyczne i symboliczne – na podstawie znanych utworów (dzieł sztuki) wyjaśnia symbolikę źródła – wyjaśnia terminy: klasycyzm, klasyczny, wskazując różne ich znaczenia ✓ dokonuje syntezy: na podstawie znanych utworów i dzieł sztuki uzasadnia, że antyk i mity greckie stanowią wciąż żywe źródło kultury śródziemnomorskiej – pisze wypowiedź argumentacyjną zawierającą interpretację wybranego wiersza – interpretuje porównawczo wybrane wiersze różnych poetów oraz jednego poety – pochodzące z różnych okresów twórczości (np. Tuwima)	– odwołując się do wierszy Staffa i Iwaszkiewicza, przedstawia topos narodzin kultury europejskiej związany z pejzażem śródziemnomorskim – wyjaśnia określenie „poeta kultury” w odniesieniu do Iwaszkiewicza (lub innych twórców) – redaguje interpretację wybranego wiersza; przeprowadza wywód, w którym uzasadni postawioną tezę, odwołując się do treści i poetyki utworów

***Przedwiośnie* – czyli spór o idee.** **Powieść polityczna, powieść edukacyjna.** **Baryka – bohater poszukujący.** **Szklane domy i etos inteligenta.** **Narracja personalna i jej funkcje.**	– streszcza i opowiada powieść (lub wybrane wątki) – wykazuje się rozumieniem problematyki utworu oraz jej związku ze zjawiskami historycznymi i społecznymi epoki – relacjonuje (opisuje) świat przedstawiony utworu oraz sposoby jego kreowania – przedstawia obraz rewolucji ukazany w powieści, toczącą się wokół niej dyskusję oraz literackie środki jej opisu – charakteryzuje przestrzeń powieściową ukazującą polską rzeczywistość; dostrzega jej symboliczny wymiar (np.: przygraniczna wieś, do której przyjeżdża Cezary, Nawłoć, Chłodek, dzielnice Warszawy, marsz na Belweder itp.) – opisuje kreację głównego bohatera: przedstawia etapy jego dojrzewania i edukacji, określa przynależność pokoleniową, rewolucyjny rodowód, sposób widzenia polskiej rzeczywistości (konfrontacja marzeń z rzeczywistością), wydany przez niego sąd o Polsce itp. – dostrzega i komentuje dialogową konstrukcję III części utworu (zderzenie równorzędnych racji w polemice Cezarego z Gajowcem i Antonim Lulkiem: niepodległe i silne państwo – radykalna poprawa losu warstw najuboższych na drodze rewolucji) – interpretuje otwarte zakończenie losów bohatera – wskazuje dwa typy narracji obecne w powieści (auktorialną i personalną) i określa ich funkcje – wyjaśnia metaforyczny sens tytułu powieści i tytułów jej części – interpretuje *Przedwiośnie* jako powieść wyrastającą z rozczarowania pierwszymi latami niepodległości (wskazuje i komentuje właściwe fragmenty utworu) – interpretuje powieść, wykorzystując potrzebne konteksty (historyczny społeczny, polityczny, egzystencjalny, literacki i inne) – czyta ze zrozumieniem tekst naukowy, analizuje	– określa, w jakich warunkach narodziła się polska powieść polityczna dwudziestolecia (np.: zagrożenia kraju, bieda, zbyt wolno przeprowadzane reformy, rozczarowanie elitą polityczną, zagubiony etos patrioty--społecznika), wskazuje głównych jej twórców – porównuje Nawłoć i Soplicowo (ew. inne znane sobie obrazy dworu ziemiańskiego) – analizuje język i styl, jakim pisarz przedstawia opisy polskiej rzeczywistości – wyjaśnia termin „powieść polifoniczna” i odnosi go do III części *Przedwiośnia* – przedstawia charakterystykę Cezarego Baryki, wskazując nawiązania romantyczne – na podstawie powieści (postać Gajowca i jego nauczycieli) wnioskuje, jak Żeromski wyobrażał sobie etos polskiej inteligencji – na podstawie wiadomości z podręcznika wprowadza kontekst problemów podejmowanych w publicystyce Żeromskiego; charakteryzuje poglądy polityczne i społeczne pisarza (np.: konieczność zachowania niepodległości, likwidacja nędzy, potępienie komunizmu i rewolucji) – przygotowuje mowę (przemówienie) związane z problematyką powieści; stosuje retoryczne zasady kompozycyjne – formułuje tezy i argumenty, odnosząc się do treści utworu i wykorzystując wnioski interpretacyjne

	jego strukturę i sposób prowadzenia wywodu – wykorzystuje wiadomości znalezione w literaturze naukowej do pogłębienia interpretacji *Przedwiośnia* – zabiera głos w dyskusji na temat decyzji bohatera oraz racji reprezentowanych przez różne postacie – zachowuje logikę toku rozumowania, rozróżnia różne typy argumentów – redaguje wypowiedź argumentacyjną (np. rozprawkę) zawierającą interpretację powieści i odnoszącą się do jej problematyki	

Zawsze człowiek... **Powieść psychologiczno-obyczajowa, polityczno--społeczna, filozoficzna…** **Koncepcja ról społecznych jako klucz do interpretacji postaci powieściowych.** **Inwersja czasowa i jej funkcje.** **Kompozycja i narracja utworu, czyli świat oceniany z różnych punktów widzenia.**	– streszcza i opowiada powieść (lub wybrane fragmenty i wątki) – wykazuje się rozumieniem problematyki utworu oraz jej związku ze zjawiskami historycznymi i społecznymi epoki – charakteryzuje świat przedstawiony utworu oraz sposoby jego kreowania – rozpoznaje zasadę kompozycyjną powieści (inwersja czasowa) *i* określa jej funkcję (przedstawienie motywów działania oraz złożoności prawdy o człowieku) – przedstawia charakterystykę głównego bohatera powieści; zwraca uwagę na różne źródła informacji i relatywność oceny tej postaci – analizuje drogę życiową Zenona i jego przemiany; wskazuje czynniki, które miały wpływ na moralne ukształtowanie się bohatera, jego cele, decyzje itp. – określa punkt widzenia narratora powieści – formułuje własną ocenę postaci Zenona, uzasadnia ją; dostrzega tragizm bohatera – relacjonuje i komentuje refleksje narratora *Granicy* na temat ludzkiego życia – interpretuje tytuł powieści, dostrzegając jego wieloznaczność (płaszczyzna psychologiczno-moralna, społeczno-polityczna, filozoficzna itp.) – interpretuje powieść, wykorzystując potrzebne konteksty (społeczny, polityczny, egzystencjalny, filozoficzny, literacki i inne) – zabiera głos w dyskusji na temat moralnej kwalifikacji postępowania Zenona – zachowuje logikę toku rozumowania, rozróżnia różne typy argumentów – redaguje wypowiedź argumentacyjną (np. rozprawkę) zawierającą interpretację powieści i odnoszącą się do jej problematyki	– wskazuje różne płaszczyzny interpretacji powieści (psychologiczno-moralną, polityczno--społeczną, filozoficzną), omawia je, odwołując się do treści utworu – przedstawia wydarzenia ukazane w powieści z punktu widzenia różnych postaci (Zenona, Elżbiety, Justyny, pani Kolichowskiej); wyciąga wnioski – zabiera głos w dyskusji na temat prawdy w życiu człowieka, relatywizmu ocen, istnienia obiektywnych norm moralnych (odnosi swoje sądy do *Granicy* i innych utworów) – wyjaśnia, czym jest egocentryzm i jak przejawia się on w ocenach postaci powieściowych – komentując postępowanie postaci powieściowych, wypowiada swój sąd na temat „wdrukowanego schematu postępowania” – wskazuje obecność w powieści motywu maski – przygotowuje mowę oskarżycielską lub obrończą Zenona Ziembiewicza; stosuje retoryczne zasady kompozycyjne – formułuje tezy i argumenty, odnosząc się do treści utworu i wykorzystując wnioski interpretacyjne – rozróżnia typy argumentów, posługuje się argumentami rzeczowymi, unika - nieetycznych – wygłasza mowę z uwzględnieniem środków pozajęzykowych

W poszukiwaniu samoświadomości.	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki utworu – rekonstruuje portret psychologiczny Rubena (na podstawie przeczytanego fragmentu lub całości) – opisuje sposób prowadzenia narracji, zwracając uwagę na zmianę czasów (przeszły, teraźniejszy); wskazuje nakładanie się planów czasowych – wskazuje środki stylistyczne zawarte w czytanym fragmencie i określa ich funkcje – określa, co jest głównym przedmiotem obserwacji narratora (myśli, wspomnienia bohatera, jego wnętrze) – na podstawie utworu określa, jak pamięć o przeszłości wpływa na stosunek do teraźniejszości; redaguje wypowiedź na ten temat – analizuje sposób przeniesienia utworu literackiego na ekran (film w reż. A Wajdy); porównuje fabułę opowiadania z narracją filmową – wskazuje i analizuje środki filmowe i ich funkcje; ocenia kreacje aktorskie – redaguje recenzję filmu	– rozpoznaje technikę narracyjną obecną w czytanym fragmencie – wskazuje źródła problemów egzystencjalnych bohatera (rozpoznane przez niego samego i wywnioskowane na podstawie opisu) – określa strategię narracji (narrator podąża za pogłębiającą się samoświadomością Rubena) – w opowiadaniu Iwaszkiewicza dostrzega i interpretuje topos miłości i śmierci – zabiera głos w dyskusji na temat relacji między utworem literackim a dziełem filmowym – analizuje film jako odrębne dzieło sztuki przemawiające własnym językiem
Bolesław Leśmian – czyli świat poznawany i odczuwany inaczej. **Bezmiar bytów i niebytów. Dziwny wędrowiec.** **Neologizmy.** **Ludowe inspiracje i baśniowość.** **Groteska i symbolizm.**	– przedstawia tematykę i problematykę wybranych wierszy Leśmiana, identyfikuje je, podając informacje o treści, gatunku, formie itp. – interpretuje wiersze, wnioskując na podstawie ich analizy – przedstawia charakter świata wykreowanego w wierszach, dostrzega jego symboliczn0ość i filozoficzne przesłanie – wskazuje w wierszach obrazy poetyckie; opisuje ich charakter, wskazuje symboliczny wymiar – rozpoznaje cechy gatunkowe czytanych wierszy (np. ballada, przypowieść, baśń) – wymienia i charakteryzuje bohaterów lirycznych czytanych wierszy – wskazuje specyfikę języka artystycznego Leśmiana, m.in. ▪ rozpoznaje neologizmy i określa ich funkcje	– czyta wiersze Leśmiana z właściwą dykcją i intonacją, uwzględniając ich elementy prozodyczne wiersze Leśmiana – interpretuje czytane wiersze jako opowieści: o bycie, poznaniu, trudzie istnienia, dochodzeniu prawdy o świecie – interpretuje wpisaną w poezję Leśmiana „mnogość bytów” – przedstawia związki poezji Leśmiana z filozofią Bergsona – przedstawia założenia intuicjonizmu Bergsona – określa uniwersalny, filozoficzny przekaz czytanych wierszy; syntetycznie przedstawia Leśmianowską wizję świata, bytu, człowieka, Boga itp. – określa stylistyczną i znaczeniową wartość neologizmów Leśmianowskich – rozpoznaje słowotwórczą budowę

	▪ wskazuje i nazywa środki stylistyczne (m.in. metafory, symbole), określa ich funkcje ▪ rozpoznaje rymy ▪ przedstawia sposoby tworzenia rytmu – wskazuje w poznanych wierszach inspiracje ludowe (np.: ballada, meliczność, postacie rodem z baśni ludowych, antropomorficzne widzenie sił natury) – w czytanych wierszach wskazuje elementy humoru, ironii i groteski, określa ich funkcje – wyjaśnia, na czym polega filozoficzny charakter poezji Leśmiana – sporządza notatkę z lekcji – tworzy spójne wypowiedzi argumentacyjne na temat czytanych wierszy; formułuje tezy i uzasadnia je na podstawie interpretacji utworów	neologizmów Leśmiana, dzieli je na kategorie (np. wg części mowy) – dokonuje analizy i interpretacji wybranego wiersza; wnioski przedstawia w wypowiedzi argumentacyjnej (na podstawie samodzielnie opracowanego konspektu) – wypowiada się na temat muzyczno-wokalnych interpretacji wierszy Leśmiana w wykonaniu Ewy Demarczyk, Magdy Umer i innych artystów
Razem czy oddzielnie? O pisowni wyrazów i ich połączeń (część II)	– przedstawia zasady pisowni ▪ partykuły trybu przypuszczającego ◦ z czasownikami ◦ ze spójnikami i zaimkami ◦ z innymi partykułami ▪ partykuł innego typu ▪ przyimków złożonych ▪ przedrostków, w tym przedrostków bardziej samodzielnych znaczeniowo ▪ liczebnika *półtora* ▪ elementów *ćwierć* i *pół* ▪ złożonych nazw miejscowości ▪ podwójnych nazwisk ▪ par bliźniaczych oraz innych połączeń wyrazów ▪ zapisów mieszanych cyfrowo-literowych i literowo-literowych – stosuje wyżej wymienione zasady, tworząc teksty własne i redagując teksty cudze – wskazuje wyjątki od tych reguł – zna i stosuje zasady odmiany liczebnika *półtora* – rozstrzyga wątpliwości ortograficzne, korzystając ze słowników – wskazuje zróżnicowanie pisowni połączeń	– analizuje sytuacje, w których te same połączenia wyrazów (ciągi liter) pisane są raz łącznie, innym razem – rozdzielnie; uzasadnia je – uzasadnia pisownię połączeń wyrazów, odwołując się do zasad ortograficznych (zasady morfologicznej, historycznej, konwencjonalnej); wybiera zasadę właściwą w danej sytuacji – rozstrzyga wątpliwości ortograficzne, korzystając z poradni internetowych oraz opinii na stronie Rady Języka Polskiego

	analogicznych elementów języka w zależności od kontekstu	
Forma w życiu człowieka. **Akcje i reakcje, czyli role społeczne i międzyludzkie interakcje – a deformacje osobowości człowieka.** **Groteskowy szyfr Gombrowicza.**	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki powieści oraz ich związku ze zjawiskami historycznymi, społecznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi epoki – streszcza (opowiada, relacjonuje) utwór – rozpoznaje konwencje powieści (realistyczną, groteskową) – interpretuje wskazane fragmenty utworu, np. przebudzenie bohatera, zaprowadzenie go do szkoły, pojedynek Syfona z Miętusem itp. – przedstawia bohatera, wskazując różne jego „ja" oraz określając role (formy), jakie zostają mu narzucone – ocenia wpływ, jaki na bohatera mają inni ludzie (a więc: w jaki sposób człowiek jest określany przez relacje międzyludzkie) – wyjaśnia symboliczny sens kolejnych ucieczek Józia (ocenia, czy możliwe jest uwolnienie się człowieka od narzucanej mu formy) – wyjaśnia, jak Gombrowicz rozumie dojrzałość (i niedojrzałość człowieka) – w czytanych fragmentach wskazuje elementy parodii, groteski, karykatury, określa ich funkcje (np. kompromitacja określonych środowisk społecznych, zachowań, postaw itp.) – ocenia obraz środowisk społecznych ukazanych w powieści: szkoła, dom (rodzina mieszczańska) dwór ziemiański – interpretuje groteskową symbolikę części ciała (np. twarz-gęba, głowa walcząca z łydką itp.) – wskazuje sformułowania charakterystyczne dla groteskowego kodu Gombrowicza i wyjaśnia ich sens (np. pupa, gęba, łydka, patrzeć belfrem) – redaguje wypowiedzi argumentacyjne na temat *Ferdydurke* i twórczości Gombrowicza; zabiera głos w dyskusji, pisze wypracowanie (np.	– podaje podstawowe informacje biograficzne o Gombrowiczu – na podstawie sytuacji Józia ocenia sytuację człowieka uwikłanego w formę – wyjaśnia, jak można rozumieć Gombrowiczowską Formę – określa gatunek utworu, zwracając uwagę na związki z powieścią łotrzykowską i powiastką filozoficzną – ocenia stylistyczną wartość elementów nonsensu, absurdu, deformacji – wskazuje aluzje kulturowe; określa ich funkcje ✓ przedstawia samodzielnie przygotowany referat (lub prezentację) z wykorzystaniem materiałów ilustracyjnych: *Co wiemy o grotesce?*

	rozprawkę) – na podstawie powieści i wybranych dzieł sztuki wyjaśnia, czym jest groteska i jakie są jej cechy powtarza i syntetyzuje materiał dotyczący groteski i jej funkcji w literaturze i sztuce różnych epok – czyta ze zrozumieniem literaturę naukową poświęconą powieści Gombrowicza, wykorzystuje zawarte w nim informacje	
I co się pan tu tak pchasz na bezczela? **Język potoczny.**	– przedstawia różne znaczenia potoczności języka – definiuje termin język potoczny – wyjaśnia, czym jest słownictwo potoczne, podaje przykłady – rozróżnia sytuacje komunikacyjne publiczne i prywatne, podaje przykłady – charakteryzuje potoczny obraz świata, odwołując się do słownictwa i frazeologii – wykazuje nacechowanie emocjonalne słownictwa potocznego (podając przykłady z różnych obszarów znaczeniowych) – odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa nacechowanego emocjonalnie – rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym – wskazuje we współczesnym języku potocznym słownictwo oceniające pozytywnie – charakteryzuje potoczną frazeologię – przedstawia charakterystyczne dla języka potocznego cechy słowotwórstwa – przedstawia charakterystyczne dla języka potocznego cechy składni – rozpoznaje elipsę i anakolut w tekście – podaje przykłady słownictwa nacechowanego stylistycznie, odróżnia je od słownictwa neutralnego – podaje najczęstsze cechy potocznej wymowy – rozróżnia pojęcia stylu i stylizacji – rozpoznaje stylizację na język potoczny w utworach literackich – redaguje notatki z lekcji (w różnych formach graficznych) – realizuje projekt edukacyjny na te mat związków	– uzasadnia, że język potoczny stanowi centrum polszczyzny; wskazuje różne przyczyny tego stanu rzeczy – uzasadnia, że słownictwo emocjonalne w języku potocznym służy głownie negatywnej ocenie człowieka – wykazuje wpływ języka mówionego na składnię w języku potocznym – wyjaśnia, czym są elipsa i anakolut; uzasadnia, że są typowe dla języka potocznego – definiuje terminy: *wyrazy nacechowane stylistycznie, wyrazy potoczne, wyrazy pospolite, wulgaryzmy*; wykazuje różnice między ich znaczeniami – definiuje termin: *kolokwializacja* – redaguje definicję, hasło encyklopedyczne – sięga do literatury naukowej, by poszerzyć wiedzę na temat różnych aspektów języka potocznego; sporządza bazę danych

	potoczności języka z groteską; wykorzystuje materiał literacki utworów poznanych w klasie III	
Katastrofizm lat 30. **Druga Awangarda i jej twórcy.** **Wizje Czechowicza.** **Czesław Miłosz i zmierzch kultury Zachodu.** **Gałczyński, czyli katastrofizm na wesoło. Liryka i groteska.**	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki wierszy oraz ich związku ze zjawiskami historycznymi, społecznymi, politycznymi i estetycznymi epoki – na podstawie czytanych wierszy określa nastroje lat 30. (rozczarowanie, niepewność, przeczucie katastrofy itp.) – wskazuje polityczne i społeczne źródła nastrojów katastroficznych, znajduje ich odbicie w czytanych wierszach (kryzys ekonomiczny, nędza, bezrobocie, narodowe ruchy faszystowskie, widmo rewolucji, totalitaryzmy itp.) – wyjaśnia, czym była tzw. Druga Awangarda; wymienia jej twórców, grupy poetyckie, pisma literackie (Żagary, Kwadryga); – wskazuje wspólne cechy twórczości poetów Drugiej Awangardy (np. wizyjność, kreacyjność, katastrofizm) – wyjaśnia znaczenie nazwy apokalipsa; uzasadnia popularność motywu apokalipsy i apokaliptycznej wizyjności w twórczości katastrofistów – dokonuje analizy i interpretacji wierszy Czechowicza ▪ wyodrębnia obrazy poetyckie, charakteryzuje je i opisuje ▪ określa nastrój i wskazuje jego źródła ▪ rozpoznaje konwencję oniryczną ▪ przedstawia cechy wiejskiej arkadii poety ▪ rozpoznaje charakter wersyfikacyjno-składniowy (wiersz wolny, brak regularnej akcentacji, ciągi skojarzeń, brak wielkich liter i interpunkcji itp.) ▪ wskazuje stylistyczne wykładniki muzyczności, określa ich funkcje (np. instrumentację głoskową, onomatopeje, środki służące rytmizacji itp.) – wskazuje katastroficzne wizje w wierszu Czechowicza	– podaje podstawowe informacje o wileńskich żagarystach (zwłaszcza o Miłoszu), wyjaśnia tytuł pisma – w katastroficznych wierszach Czechowicza rozpoznaje osobisty mit poety wyrażający się w wizjach – odczytuje głośno wiersze Czechowicza, interpretując je głosowo; uwzględnia elementy prozodyczne – wyjaśnia, jak na muzyczność wierszy Czechowicza wpływa brak wielkich liter i znaków przestankowych – rozpoznaje 13-zgłoskowiec i interpretuje jego wykorzystanie w wierszu Miłosza, wskazuje związaną z nim tradycję literacką – komentuje występujące w wierszu Miłosza relacje między realnym czasem historycznym a biblijnym czasem apokalipsy, wyciąga wnioski – interpretuje groteskowe utwory Gałczyńskiego w kontekście nastrojów katastroficznych lat 30. – przedstawia sposób wykorzystania aluzji biblijnych w wierszu Gałczyńskiego – redaguje wypowiedź argumentacyjną (np. szkic krytyczny, interpretację porównawczą) na temat czytanych wierszy ✓ dokonuje syntezy wiadomości na temat katastrofizmu w literaturze i sztuce różnych epok, uwzględnia utwory literackie (np. *Hymny* Kasprowicza) i dzieła innych sztuk

	– podaje informacje o Czechowiczu; wykorzystuje kontekst biograficzny w interpretacji wierszy – dokonuje analizy i interpretacji wiersza Miłosza ▪ określa ja liryczne i sytuację liryczną ▪ rozpoznaje konwencję literacką ▪ wyodrębnia obrazy poetyckie ▪ wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje ▪ wyjaśnia symboliczne znaczenie motywu tytułowej książki ▪ określa wartości uniwersalne, o których mówi utwór – określa, jaki portret ludzi swej epoki kreśli poeta (krytyka współczesności) – w wierszach Gałczyńskiego rozpoznaje konwencję literacką (groteska, satyra itp.) – w czytanych wierszach wskazuje symbolikę apokaliptyczną (biblijną) – na podstawie czytanych wierszy określa główne cechy poetyki katastroficznej (np. nawiązanie do tradycji symbolizmu, wizyjność) – opisuje budowę czytanych wierszy, odróżnia wiersze tradycyjne od awangardowych – w czytanych utworach wskazuje środki językowe o funkcji ekspresywnej, np. formy kontrastywne, określenia dynamizujące wypowiedź, hiperbolizacje, metafory nacechowane emocjonalnie, inne środki składniowe i leksykalne – redaguje wypowiedź argumentacyjną (np. rozprawkę) na temat czytanych wierszy ✓ dokonuje syntezy wiadomości o poezji K.I. Gałczyńskiego (fantastyka, liryzm, poetycki żart i groteska)	
Pokolenie wojenne – czyli katastrofa spełniona. **Między arkadią i apokalipsą.** **Oniryczność i symbolizm.**	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki wierszy oraz ich związku z wydarzeniami historycznymi, zjawiskami społecznymi i egzystencjalnymi epoki – interpretuje czytane wiersze, formułując wnioski na podstawie analizy – określa charakter przestrzeni ukazanej w wierszach, interpretuje wypełniające ją elementy	– w pogłębiony sposób przedstawia źródła tragizmu pokolenia wojennego wyrażonego w wierszach Baczyńskiego – na podstawie czytanych wierszy przedstawia historiozofię poety – analizuje i interpretuje czytane utwory – wskazuje i interpretuje motywy symboliczne – przeprowadza samodzielną analizę i interpretację *Pokolenia* (lub innego wiersza)

Baczyński: po stronie nadziei. Moc słowa i wyobraźni.	– rozpoznaje symboliczno-wizyjny charakter wierszy – rozpoznaje segmentację czytanych utworów, wyodrębnia obrazy poetyckie – określa, kim jest podmiot liryczny (indywidualny i zbiorowy) wierszy – wskazuje środki językowe i stylistyczne sygnalizujące, iż poeta (podmiot liryczny) mówi w imieniu pokolenia – wyjaśnia, w czym Baczyński postrzegał tragizm swego pokolenia (odwołując się do tekstu wierszy) – określa nastrój czytanych utworów i wskazuje środki stylistyczne oraz kompozycyjne, które go tworzą – nazywa wartości (także przeciwstawne) obecne w czytanych utworach – krótko przedstawia poetów pokolenia wojennego: Baczyńskiego, Gajcego, Borowskiego – wyjaśnia określenie „poeci spełnionej przepowiedni" (lub: „spełnionej apokalipsy"), odwołując się do przeczuć przedwojennych katastrofistów i wyjaśniając metaforę apokalipsy – na podstawie czytanych utworów przedstawia obraz wojny jako apokalipsy, uwzględnia poetykę wierszy (rozpoznaje cechy stylu ekspresjonistycznego) – interpretuje zawarty w czytanych wierszach obraz wojny jako rozpadu ogólnoludzkiego porządku i upadku uniwersalnych wartości – wskazuje, jak poeci wojenni pojmowali obowiązek moralny spoczywający na poecie i człowieku – odwołując się do przeczytanych utworów, wyjaśnia, na czym polega tragizm i heroizm pokolenia wojennego – czyta ze zrozumieniem fragment eseju na temat wyobraźni poetyckiej – redaguje wypowiedź argumentacyjną (np. rozprawkę) na temat czytanych wierszy	Baczyńskiego; bierze pod uwagę świadomość pokoleniową, pejzaż, obraz człowieka, motywy apokaliptyczne itp. – podaje podstawowe informacje o podziemnym życiu literackim i kulturalnym na ziemiach polskich w czasie okupacji – wie, jaką rolę przypisywali poeci okupacyjni artyście (*organizator wyobraźni narodowej*) przedstawia wyłaniający się z czytanych wierszy syntetyczny obraz pokolenia, którego młodość przypadła na czas wojny – charakteryzuje wizję trudnego człowieczeństwa zawartą w wierszach Baczyńskiego i Gajcego – redaguje wypowiedź argumentacyjną (np. szkic krytyczny) na temat czytanych wierszy – wykorzystuje informacje znalezione w literaturze naukowej do pogłębienia odczytania wierszy Baczyńskiego i innych poetów
Temat	– wykazuje się znajomością i rozumieniem	– wyjaśnia, jaki obraz okupacji, walki

fakultatywny **Piękne żyć i pięknie umierać…**	tematyki oraz problematyki powieści oraz ich związku ze zjawiskami historycznymi, społecznymi i egzystencjalnymi epoki – streszcza (opowiada, relacjonuje) utwór – rozpoznaje realistyczną konwencję powieści i jej wspomnieniowy (historyczny) charakter – przedstawia i charakteryzuje bohaterów, opowiada ich losy – wyjaśnia, kim jest narrator powieści – podaje najważniejsze informacje o autorze	z okupantem i młodego walczącego pokolenia przedstawia powieść – wykorzystuje w interpretacji potrzebne konteksty (m.in. historyczny i biograficzny) – wyjaśnia, jakie funkcje pełniła wydana konspiracyjnie książka – porównuje obraz pokolenia wojennego wyłaniający się z książki A. Kamińskiego oraz wierszy K.K. Baczyńskiego
Temat fakultatywny **Katyń.** **Pytania o sprawy ostateczne.**	– interpretuje wiersz, wykorzystując wiadomości na temat tragedii Polaków na Wschodzie, łagrów sowieckich, Katynia – wskazuje środki stylistyczne, określa ich funkcje – dostrzega i interpretuje obecną w wierszu symbolikę chrześcijańską – wskazuje i interpretuje nawiązania do tradycji liryki religijnej – rozpoznaje cechy gatunkowe utworu (lamentacja, litania) i określa ich funkcje – określa zadania, przed jakimi literatura (i sztuka) stanęła po wojnie, wskazuje tematy i problemy, z którymi musiała się zmierzyć – interpretuje grafiki Linkego z cyklu *Kamienie krzyczą*; wskazuje środki plastyczne, którymi twórca oddał grozę zagłady – interpretuje tytuł ww. cyklu, rozpoznając w nim nawiązanie biblijne	– rozpoznaje w wierszu stylizację modlitewną, wskazuje tworzące ją środki językowe, określa ich funkcje – podaje ogólne informacje o Czapskim, jego poszukiwaniach i książkach – wskazuje autorów i tytuły książek będących literackimi świadectwami zbrodni – porównuje sposób oddania bezmiaru zbrodni i sposobu jej wyrażenia w wierszu i dziele plastycznym; uwzględnia specyfikę tworzywa różnych sztuk
Człowiek totalitarny – człowiek „zlagrowany”, czyli obóz koncentracyjny według Borowskiego. **Narrator i świat przedstawiony. Behawioryzm.**	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki opowiadań i ich związku ze zjawiskami historycznymi, politycznymi, filozoficznymi i egzystencjalnymi – streszcza, relacjonuje (i komentuje) wybrane opowiadania oświęcimskie Borowskiego, wykorzystując wiadomości z historii na temat obozów koncentracyjnych – interpretuje opowiadania, opierając się na analizie tekstu (opisuje rzeczywistość obozową, analizuje ludzkie postawy i sposób ich przedstawienia)	– komentuje przedstawiony przez Borowskiego obraz więźnia obozów hitlerowskich, zestawiając go z człowiekiem totalitarnym (Arendt) oraz z osobowością autorytarną (Adorno); wyciąga wnioski, wykorzystuje je w dyskusji – wyjaśnia pojęcie mentalności obozowej, wskazuje jej zasady oraz odstępstwa d tych zasad; interpretuje je – charakteryzuje język obozowy; wskazuje specyficzne słownictwo – rekonstruuje obraz natury ludzkiej wyłaniający

Borowski – nihilista czy moralista? **Sąd nad człowiekiem i człowieczeństwem.** **Przemysł śmierci i współuczestnictwo w zbrodni.**	– przedstawia realia obozowe, dostrzegając w opowiadaniach warstwę dokumentarną – przedstawia wizję obozu opisaną przez Borowskiego (wytwór kultury europejskiej; model państwa totalitarnego – kwintesencja systemu hitlerowskiego) – na przykładzie Tadka i innych postaci charakteryzuje więźnia obozów hitlerowskich, wskazuje fragmenty świadczące o jego uprzedmiotowieniu – wyjaśnia określenie: „człowiek zlagrowany” – w interpretacji opowiadań wykorzystuje wiedzę historyczną oraz wiadomości biograficzne o autorze, odróżnia Tadka-bohatera literackiego od postaci pisarza – odwołując się do tekstu, charakteryzuje styl, jakim pisane są opowiadania i sposób prowadzenia narracji (behawioryzm, styl lapidarny) – w czytanych opowiadaniach wskazuje cechy dokumentu i literatury pięknej – redaguje notatkę syntezującą – zabiera głos w dyskusji na temat sposobów pokazania zbrodni i ludobójstwa w literaturze, formułuje tezy i uzasadnia je, odwołując się do utworu i jego kontekstów – redaguje wypowiedzi argumentacyjne (np. rozprawkę) na temat utworu Borowskiego	się z opowiadań Borowskiego; konfrontuje go z obowiązującymi systemami wartości (uniwersalnych, chrześcijańskich, itp.) – omawia kontrowersje, jakie budziły opowiadania Borowskiego, i wskazuje ich przyczyny („sprawa Borowskiego”) – wyjaśnia, jaki związek z przedstawioną wizją człowieka „urobionego” przez obóz ma behawiorystyczny styl opowiadań

Świat nie uwierzył… Prawda o łagrach. **Obrona człowieczeństwa i wewnętrznej wolności.** **Wolność w cierpieniu.**	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki powieści oraz jej związku ze zjawiskami historycznymi, politycznymi, filozoficznymi i egzystencjalnymi – streszcza, opowiada, relacjonuje fragmenty utworu w kontekście wiedzy historycznej i biografii autora – uzasadnia dokumentarny charakter książki – rozpoznaje w powieści cechy pamiętnika, określa zasadę kompozycji i sposób prowadzenia narracji – szczegółowo analizuje i interpretuje wskazane fragmenty (np. studium męczeństwa Kostylewa) – przedstawia metody fizycznego i psychicznego niszczenia ludzi w państwie sowieckim – charakteryzuje system obozów sowieckich jako obraz totalitaryzmu – interpretuje tytuł i motto powieści – formułuje główny problem i przesłanie utworu (ocalenie człowieczeństwa i wewnętrznej wolności, obraz człowieka, który nie chce się poddać złu i tragicznemu losowi) – interpretuje *Inny świat* jako wyraz odmowy poddania się złu – poszukuje literatury naukowej (np. dokumentarnej, historycznej) w różnych źródłach, aby poszerzyć wiedzę o omawianych zagadnieniach; tworzy bazę danych – zabiera głos w dyskusji na temat sposobów pokazania zbrodni i ludobójstwa w literaturze oraz postaw wobec zła; formułuje tezy i uzasadnia je, odwołując się do utworu i jego kontekstów – redaguje wypowiedzi argumentacyjne (np. rozprawkę) na temat powieści Herlinga-Grudzińskiego	– podaje podstawowe informacje o Herlingu-Grudzińskim jako więźniu łagrów i wybitnym pisarzu emigracyjnym (a także o środowisku „Kultury” oraz jej znaczeniu) – wskazuje introspekcję jako metodę pisarską związaną z moralistycznym przesłaniem utworu – porównuje obraz człowieka w sytuacji ekstremalnej w opowiadaniach Borowskiego i *Innym świecie* (przedstawia istotę „sporu” Grudzińskiego z Borowskim) – porównuje styl opowiadań Borowskiego (lapidarny) i *Innego świata* (więcej środków stylistycznych, epitety, metafory itd.) – formułuje własne wnioski i sądy na temat różnych wizji „świata za drutami” oraz postaw ludzkich w sytuacji ekstremalnej, stosunku do cierpienia, wolności i zniewolenia itp. – w interpretacji *Innego świata* wykorzystuje wiadomości znalezione w różnych źródłach, syntetyzuje je i przetwarza

Walka o godną śmierć. **Literacki reportaż. Problemy gatunkowe utworu.** **Opowieść o powstaniu w getcie warszawskim.** **Śmierć piękna – i „brzydka”.** **Dwie płaszczyzny czasowe w relacji Marka Edelmana.**	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki utworu oraz jej związku z wydarzeniami historycznymi, ze zjawiskami filozoficznymi i egzystencjalnymi – przedstawia faktograficzny charakter książki, m.in. wyjaśnia, kim był Edelman i jaką rolę odegrał w powstaniu w getcie warszawskim, jak wyglądało życie w getcie, jak przebiegało powstanie itp. – wskazuje dwie płaszczyzny czasowe relacji Edelmana i określa, co je łączy – na podstawie relacji Edelmana interpretuje wybuch powstania w getcie jako walkę o godną śmierć – interpretuje tytuł utworu – wyjaśnia, dlaczego Edelman twierdzi, iż „nie nadaje się na bohatera” i odrzuca wszelkie sugestie heroizacji powstania w getcie – w utworze Krall wskazuje cechy reportażu – wyjaśnia znaczenie słowa „holocaust” ✓ zbiera materiały do syntezy: „Literackie świadectwa lat wojny i okupacji – dokument czy literatura piękna?” (m.in. opracowuje bibliografię najważniejszych pozycji i gromadzi wiadomości o ich autorach, wykorzystując informacje z różnych źródeł, w tym – internetu) – określa, które cechy zbliżają utwór do literatury pięknej, które zaś nadają mu wartość dokumentu – redaguje wypowiedzi argumentacyjne (np. rozprawkę) na temat problematyki utworu	– na podstawie relacji Edelmana i materiałów znalezionych w różnych źródłach przedstawia tragedię getta warszawskiego i stosunek do niej Polaków – porównuje opisy śmierci Żydów w getcie z literacką tradycją „pięknej” śmierci w walce – charakteryzuje styl relacji Edelmana – w języku reporterki rozpoznaje różne style i konwencje językowe (np. mowę pozornie zależną, język medycznego raportu) i określa ich funkcje – określa, jak Edelman łączy konwencję pięknego umierania z historią swojego pokolenia (przytacza cytaty) – przygotowuje i wygłasza prezentację: „Literackie świadectwa lat wojny i okupacji – dokument czy literatura piękna?”, w której wykorzystuje różne materiały ilustracyjne – określa sposób zapisania i przekazania doświadczeń czasu zagłady w znanych sobie utworach (synteza) – pisze esej na temat estetycznych pojęć piękna i brzydoty
<u>Temat fakultatywny</u> **Tren na cześć ginącego miasta.**	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki utworu oraz jej związku w wydarzeniami historycznymi – przedstawia faktograficzny charakter pamiętnika, odnajdując w nim dokumentację sytuacji ludności cywilnej w powstaniu warszawskim – przedstawia obraz powstania warszawskiego, jaki Białoszewski zawarł w *Pamiętniku* – rozpoznaje cechy gatunkowe utworu – przedstawia kompozycję i wyjaśnia jej funkcję	– charakteryzuje poetykę utworu, wychodząc od słów autora „Gadałem o powstaniu” – porównuje *Pamiętnik z powstania warszawskiego* z innymi tekstami kultury przedstawiającymi walkę z niemieckim okupantem (np. *Kamieniami na szaniec*, piosenkami powstańczymi) – określa, które cechy zbliżają utwór do literatury pięknej, a które – do publicystyki (dokumentu)

	– analizuje język *Pamiętnika...*; odnajduje w nim cechy relacji mówionej i określa funkcję takiego zabiegu – wyjaśnia, na czym polegał tragizm i heroizm ludności cywilnej w powstaniu – analizuje wybrany obraz filmowy ukazujący tragedię Warszawy i jej mieszkańców w czasie wojny i powstania: ▪ omawia koncepcję filmu ▪ przedstawia narrację filmową ▪ wskazuje środki filmowe i określa ich funkcje	– porównuje obraz powstania warszawskiego ukazany w *Pamiętniku* oraz w filmie *Kanał*
Człowiek, który przeżył. **Krajobraz po katastrofie; jak wrócić do świata żywych?** **Demitologizacja śmierci.** **Kompromitacja języka poetyckiego.**	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki wierszy oraz ich związku z wydarzeniami historycznymi, zjawiskami społecznymi, filozoficznymi i egzystencjalnymi – interpretuje wiersze Różewicza, wykorzystując kontekst historyczny oraz kontekst literacki poznanych wcześniej utworów ukazujących człowieka i jego system wartości w sytuacji ekstremalnej – określa, kim jest podmiot liryczny wypowiadający się w wierszach Różewicza, identyfikuje go pokoleniowo, interpretuje jego anonimowość – określa, kim jest (w poezji Różewicza) człowiek, który ocalał z katastrofy – określa perspektywę oglądu wojny, okupacji, zbrodni w wierszach Różewicza (świat widziany „oczami ofiary”) – odwołując się do czytanych wierszy, wskazuje moralistyczny wymiar utworów Różewicza (diagnoza rozpadu wartości, „poszukiwanie nauczyciela i mistrza”, który pomoże odbudować ład) – charakteryzuje budowę i język artystyczny wierszy Różewicza, wyjaśnia jego ideowe przesłanie (odrzucenie zbędnej ekspresji, „mówienie ze ściśniętym gardłem”, wątpliwość, czy możliwa jest „sztuka po Oświęcimiu”) – w wierszach Różewicza dostrzega zatarcie	– interpretuje wiersze Różewicza jako obraz samoświadomości człowieka ocalonego z zagłady – na podstawie czytanych wierszy wyjaśnia, na czym polega Różewiczowski system wersyfikacyjny – rozpoznaje cechy gatunkowe *Lamentu* (lamentacja), wskazuje tradycję literacką, interpretuje funkcję przekazu – na podstawie wiersza *Ocalony* charakteryzuje świat po katastrofie i sytuację człowieka, wykorzystuje kontekst dzieł sztuki (Szajna, Wróblewski) – wyjaśnia, w jakim sensie bohater poezji Różewicza jest okaleczony; odwołuje się do treści wierszy, przytacza cytaty – w czytanych wierszach rozpoznaje motywy antyczne i biblijne oraz aluzje kulturowe; interpretuje ich funkcje – porównuje wybrany wiersz Różewicza i obraz A. Wróblewskiego – rozpoznaje specyfikę tekstu naukowego; analizuje sposób prowadzenia wywodu, wskazuje tezy i argumentacje

	granicy między językiem poezji a językiem prozy, ilustruje je przykładami – przedstawia syntetycznie obraz człowieka i świata „po katastrofie” zawarty w poezji Różewicza; formułuje tezy, argumentuje je na podstawie wniosków z analizy wierszy, ilustruje wypowiedź cytatami – porównuje sposób ukazania okrucieństwa wojny i ludobójstwa w poezji Różewicza i obrazach A. Wróblewskiego oraz instalacjach J. Szajny – redaguje interpretację wybranego wiersza Różewicza; formułuje hipotezę interpretacyjną i uzasadnia ją na podstawie analizy utworu – wykorzystuje literaturę naukową do pogłębienia interpretacji wiersza Różewicza	
Heroizm ludzi wolnych	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki wierszy oraz ich związku z wydarzeniami historycznymi, zjawiskami społecznymi i egzystencjalnymi – interpretuje wiersze Świrszczyńskiej, wykorzystując potrzebne konteksty (historyczny, biograficzny, egzystencjalny, literacki, malarski) – określa, kim jest podmiot liryczny i bohater liryczny wierszy – przedstawia sytuację liryczną – przedstawia segmentację wierszy i określa jej funkcję – wskazuje charakterystyczne środki artystyczne i określa ich funkcje (np. powtórzenia, anafory, metafory, paradoksy itp.) – wyjaśnia, na czym polega heroizm ludzi przedstawionych w wierszach o – dostrzega i interpretuje płaszczyznę aksjologiczną wierszy, rozpoznaje obecne w nich wartości – porównuje dramat ginących ukazany w wierszach Świrszczyńskiej i na obrazie Goi; – redaguje wypowiedzi argumentacyjne dokonuje syntezy: „Wojna, okupacja i powstanie warszawskie z perspektywy ludności cywilnej”	– przedstawia sposoby artystyczne, którymi pisarze i poeci starali się „wyrazić niewyrażalne” i oddać bezmiar cierpienia ludzi podczas wojny i okupacji – odczytuje wiersze Świrszczyńskiej, zestawiając je z poezją innych twórców pokolenia wojennego – syntezuje funkcjonowanie motywu oczu ludzkich w sztuce (literaturze, malarstwie, fotografii); uwzględnia specyfikę tworzywa sztuk, odczytuje treści symboliczne – porównuje wiersze Świrszczyńskiej i *Pamiętnik z powstania warszawskiego* Białoszewskiego; uwzględnia tematykę i poetykę utworów – porównuje wiersze Świrszczyńskiej i obraz Goi – porównuje wiersze Świrszczyńskiej i K. Baczyńskiego

Literatura czy propaganda? Wprowadzenie.	– wyjaśnia termin: socrealizm (realizm socjalistyczny) – podaje główne założenia i cechy sztuki socrealistycznej, odnosi je do znanych sobie tekstów kultury (poezja, plakat, malarstwo, piosenki) – przedstawia (syntetycznie) warunki polityczne i społeczne w różnych okresach PRL-u i ich wpływ na sztukę tego czasu (naciski polityczne, indoktrynacja, propaganda, cenzura, zakłamywanie rzeczywistości, przemilczanie niewygodnych tematów, aluzyjność; w okresie późniejszym – nurt opozycji) – wyjaśnia, jak „prostowano historię” – określa, czym był kult jednostki, odnajduje jego przejawy w znanych tekstach kultury (np. plakacie socrealistycznym) – wyjaśnia termin: indoktrynacja – wskazuje obszary życia i sztuki, w których panowała indoktrynacja, podaje przykłady – wyjaśnia termin: nowomowa w odniesieniu do języka władzy totalitarnej; przedstawia jej przykłady, określa reguły, uzasadnia szkodliwość społeczną – wyjaśnia, jakie zmiany wprowadziła tzw. odwilż (literatura obrachunkowa, aluzje polityczne, upowszechnienie utworów S. Mrożka, J. Andrzejewskiego, R. Kapuścińskiego) – przedstawia najważniejsze osiągnięcia polskiej szkoły filmowej	– interpretuje przykładowe plakaty socrealistyczne, wskazując w nich środki indoktrynacji – ocenia, jaki wpływ miała nowomowa na język literatury i świadomość społeczeństwa – określa, jak socrealizm zdominował wyobraźnię zbiorową Polaków (nowy panteon bohaterów, kult jednostki) – podaje podstawowe informacje o Pokoleniu ’56 – określa miejsce w literaturze PRL-u takich twórców, jak M. Nowakowski, L. Tyrmand, M. Hłasko („wolność na peryferiach”)

Przerażająca wizja przyszłości w świecie walczących totalitaryzmów. **Antyutopia polityczno-społeczna.** **Oczy Wielkiego Brata czyli zniewolenie umysłów.** **Władza to cel.** **Gigantomania komunizmu – prawda i mit.**	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki powieści oraz ich związku z wydarzeniami historycznymi i zjawiskami społecznymi, politycznymi kulturowymi i egzystencjalnymi – streszcza, opowiada, relacjonuje utwór – wskazuje cechy gatunkowe powieści, rozpoznaje w niej antyutopię – wyjaśnia termin: antyutopia; wykorzystuje wiedzę o utopiach oświeceniowych – rozpoznaje sposoby kreowania świata: ▪ określa czas i miejsce wydarzeń ▪ przedstawia (charakteryzuje) głównego bohatera i inne postacie ▪ przedstawia akcję, wątki i główne motywy ▪ określa sposób prowadzenia narracji – wypowiada się na temat konwencji literackiej powieści: ocenia, czy jest realistyczna, czy fantastyczna; podaje argumenty – charakteryzuje sytuację geopolityczną przedstawionego w utworze świata przyszłości (totalitarne mocarstwa toczące wojny) – przedstawia ideologie świata przyszłości, dostrzega w nich polityczne aluzje – przedstawia opisany w utworze wygląd Londynu i codzienne życie jego mieszkańców – opisuje sytuację mieszkańców Oceanii, rozpoznając w nim cechy społeczeństwa w państwie totalitarnym (ideologia, kontrola, inwigilacja, zniewolenie, fałszowanie historii, głoszenie sprzecznych poglądów, propaganda itp.) – przedstawia sposoby zniewalania człowieka w totalitarnym państwie Oceanii, m.in. przez redukowanie języka i stosowanie nowomowy – wyjaśnia pojęcie myślozbrodnia; odwołuje się do „myślozbrodni” Winstona – wyjaśnia określenie „nowomowa” i podaje jej przykłady – tworzy wypowiedź argumentacyjną na temat sytuacji jednostki w państwie przedstawionym przez Orwella	– wskazuje źródła tragizmu głównego bohatera; opisuje jego przemiany – rekonstruuje obraz życia w Oceanii narzucany przez propagandę; ocenia jego funkcję polityczną – przedstawia strukturę społeczeństwa Oceanii, charakteryzując jego warstwy (sprawujący władzę, urzędnicy niższego szczebla, prole) – określa, jaką rolę w państwie Wielkiego Brata odgrywają propaganda i aparat przemocy – wyjaśnia, na czym polegało prostowanie języka; podaje przykłady z powieści – określa perspektywę prowadzenia narracji i wpływ tej perspektywy na przedstawiany obraz świata – interpretuje utwór, wykorzystując różne konteksty; m.in. wskazuje analogie historyczne (do państwa opisanego w powieści) – zna Orwellowskie pochodzenie takich sformułowań, jak: *nowomowa, Wielki Brat, prostowanie przeszłości*

Osobiste – nieosobiste. Obraz czasu zapisany w dziennikach. **Literatura w kraju i na emigracji.**	– ogólnie przedstawia dwa nurty polskiej literatury (krajowa i emigracyjna); wskazuje różne sposoby dążenia do ocalenia wolności twórcy ▪ „na peryferiach” (L. Tyrmand, M. Hłasko) ▪ na emigracji (A. Bobkowski, skamandryci, Gombrowicz, Miłosz) – wyjaśnia, dlaczego po II wojnie światowej polska literatura rozwijała się na emigracji – relacjonuje treść czytanych fragmentów, określa tematykę zapisków i problematykę, której dotyczy osobista refleksja autorów – w czytanych utworach (fragmentach) rozpoznaje gatunkowe cechy dziennika; uzasadnia adekwatność gatunku do podejmowanej tematyki i funkcji utworów – dostrzega w czytanych tekstach elementy humoru, sarkazmu, ironii, wyjaśnia ich funkcje – określa, jako obraz świata stworzonego przez władze komunistyczne wyłania się z czytanych fragmentów – rozpoznaje faktograficzny charakter dziennika Tyrmanda; wykorzystuje lekturę jako źródło informacji o życiu codziennym w PRL-u w latach 50. – przedstawia sytuację pisarza (artysty) w państwie komunistycznym; wykorzystuje informacje z dzienników (np. przedstawienie sytuacji Z. Herberta w zapiskach Tyrmanda) – zabiera głos w dyskusji na temat konformizmu i nonkonformizmu intelektualistów w państwie totalitarnym; formułuje tezy i uzasadnia je; wykorzystuje w argumentacji wiadomości z przeczytanych fragmentów	– podaje najważniejsze informacje o literaturze emigracyjnej, ocenia znaczenie „Kultury” paryskiej – gromadzi, przetwarza i porządkuje informacje o literaturze emigracyjnej i krajowej w czasach PRL-u; syntezuje wiadomości, tworzy bazę danych – opracowuje i wygłasza w klasie referat lub prezentację na temat literatury polskiej na emigracji po drugiej wojnie światowej – podaje informacje biograficzne o każdym z autorów; poszukuje na ten temat informacji w różnych źródłach, redaguje notatki i hasła encyklopedyczne – charakteryzuje styl każdego z autorów, wskazuje charakterystyczne środki językowe i stylistyczne – na podstawie czytanych fragmentów dziennika Bobkowskiego uzasadnia jego decyzję pozostania na emigracji, odnosi się do nich (formułuje oceny i opinie, zabiera głos w dyskusji)

Poeta przeciw zniewoleniu umysłów. **Intelektualiści i stalinizm. Pigułki szczęścia.** **Cechy eseju.**	– wykazuje się znajomością i rozumieniem tematyki oraz problematyki utworu oraz ich związku z wydarzeniami historycznymi i zjawiskami społecznymi, politycznymi kulturowymi i egzystencjalnymi – streszcza, relacjonuje utwór (poznane fragmenty) – charakteryzuje cechy gatunkowe i język utworu; rozpoznaje esej – odczytuje paraboliczny charakter utworu; odnosi go do sytuacji intelektualistów w czasach stalinowskich, rozpoznaje aluzje polityczne – wyjaśnia funkcję metafory „pigułek szczęścia” – wyjaśnia, na czym polega postawa nazwana przez Miłosza Ketmanem – przedstawia tematykę i problematykę filmu A. Wajdy; wykorzystuje potrzebne konteksty: historyczny, polityczny, społeczny i egzystencjalny – rekonstruuje biografię bohatera filmu Wajdy, wyjaśnia, na czym polega reprezentatywność jego losów – charakteryzuje Mateusza Birkuta i Agnieszkę; określa ich postawę wobec rzeczywistości, ewolucję wewnętrzną itp. – syntezuje wiadomości na temat ograniczania wolności słowa przez reżim komunistyczny; znajduje wiadomości w różnych źródłach, tworzy bazę danych – zabiera głos w dyskusji na temat konformizmu, prawdy, obrony wolności itp. w państwie totalitarnym; argumentuje na podstawie poznanych tekstów kultury i wiadomości z różnych źródeł	– wyjaśnia, jaki wpływ na twórców miała marksistowska „pigułka szczęścia” – odczytuje zawartą w utworze parabolę postaw czterech pisarzy ukrytych pod pseudonimami greckich liter – odczytuje esej jako traktat moralny (wyjaśnia znaczenie tego terminu) – redaguje recenzję obejrzanego filmu – redaguje wypowiedź argumentacyjną (referat, prezentację) na temat: „Sztuka w służbie propagandy” na podstawie poznanych utworów i informacji znalezionych w różnych źródłach – wskazuje i interpretuje środki filmowe zastosowane w filmie A. Wajdy (na przykładzie wybranych scen)

Cały naród rozumie i popiera istniejące potrzeby… Od nowomowy do neonowomowy. **Perswazja, manipulacja, propaganda, indoktrynacja.** **Język reklamy.** **Język polityki.**	– wyjaśnia określenie „nowomowa” i podaje jej przykłady; objaśnia jej funkcje – przedstawia (opisuje) obraz świata i człowieka wykreowany przez komunistyczną nowomowę – wyjaśnia znaczenie i pochodzenie terminu *homo sovieticus*; – wymienia i objaśnia (na przykładach) funkcje nowomowy: ▪ perswazyjną ▪ zakłócającą ▪ rytualną ▪ kontrolną ▪ magiczną – wymienia językowe cechy polskiej nowomowy (formy czasowników, wielkie kwantyfikatory, konstrukcje o charakterze postulatywnym, określenia wojenne, nadawanie wyrazom nowych znaczeń i nowego nacechowania stylistycznego) – przedstawia przemiany językowe po 1989 roku (neonowomowę) – rozpoznaje w tekstach językowe cechy neonowomowy (gotowe schematy językowe, zapożyczenia z angielskiego, zmiana znaczeń słów) – wyjaśnia terminy (podając przykłady): perswazja, manipulacja, propaganda, indoktrynacja – przedstawia cele i cechy języka reklamy – charakteryzuje chwyty językowe stosowane w reklamie; rozpoznaje je w tekstach reklamowych – analizuje etyczne aspekty reklamy (na konkretnych przykładach) – przedstawia cele i cechy języka polityki	– ocenia, jaki wpływ miała nowomowa na język literatury i świadomość społeczeństwa – zna Orwellowskie pochodzenie określenia: nowomowa – znajduje przykłady nowomowy w prasie (publicystyce) współczesnej – uzasadnia (na przykładach), że komunistyczna nowomowa kreowała uproszczony, czarno-biały obraz świata – charakteryzuje polską nowomowę pod względem językowym; omawia jej cechy językowe – charakteryzuje neonowomowę pod względem językowym, omawia jej cechy językowe – wskazuje związki między perswazją i manipulacją oraz propagandą, wskazuje różnice pojęć – na konkretnych przykładach analizuje sposoby skierowania reklamy do określonej grupy odbiorców – rozróżnia pragmatyczny i etyczny wymiar obietnic składanych w tekstach reklamy (na konkretnych przykładach) – rozpoznaje perswazję i manipulację w języku polityki (na przykładach konkretnych tekstów)

Temat fakultatywny **Działania na tekście – synteza. Trawestacja i pastisz.**	– zna i stosuje procedurę pisania streszczenia – redaguje streszczenia wskazanego tekstu – streszczając dialog, stosuje właściwe konstrukcje składniowe – wyjaśnia, czym jest parafraza – parafrazuje wskazany tekst, wprowadzając zamierzone cechy stylistyczne – wie, czym jest notatka syntetyzująca, zna i stosuje zasady jej redagowania – pisze notatkę syntetyzującą wskazanego zagadnienia (np. z tematu lekcji)	– zna różne sposoby (procedury) pisania streszczenia; wybiera ten, który jest stosowny do typu streszczanego tekstu i funkcji streszczenia – wskazuje różnice między streszczeniem a parafrazą – objaśnia terminy: trawestacja, pastisz
Powtórzenie i zebranie materiału klasy III	✓prezentuje w ujęciu syntetycznym zagadnienia literackie i kulturowe omówione w klasie III	✓prezentuje w sposób pogłębiony zagadnienia literackie i kulturowe omówione w klasie III